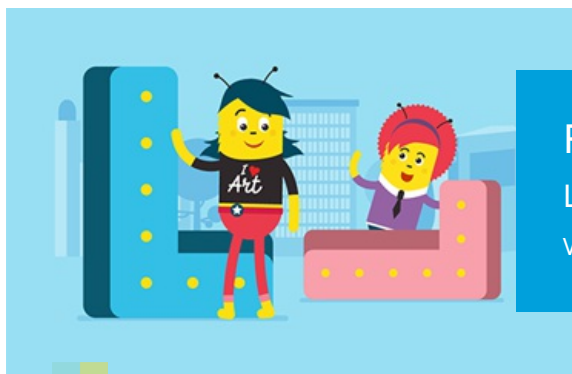

Project: De verhalenverteller

Literatuur

Verhalen, Groep 7-8

Om een verhaal te kunnen schrijven heb je inspiratie nodig. Iedereen laat zich natuurlijk inspireren op zijn/haar/hun eigen manier. Een mooi voorbeeld is hoe schrijver Tonke Dragt dat doet, zij vertelt daarover in de verhalenbundel *Als de sterren zingen*. Met een aantal verhalen uit deze bundel gaan de leerlingen aan de slag. Ze schrijven eigen korte verhalen voor een raamvertelling. Vanzelfsprekend komt ook het bekende boek *De brief voor de koning* aan bod en gaan de leerlingen een queeste voor een eigen held bedenken. Tot slot herschrijven ze een oud sprookje tot een actuele en moderne versie. Zo ervaren ze dat inspiratie overal vandaan kan komen en hoe leuk schrijven en verzinnen is.

1. Informatie voor de leerkracht

Welkom!

Je gaat in de klas werken met het lesmateriaal van Cultuuronderwijs op zijn Haags (COH). Voor je aan de slag gaat leggen we je uit hoe je dit project tot een succes kunt maken.

Samen ontdekken

Onze cultuurlessen zijn gebaseerd op de didactiek van procesmatig werken, de leerlingen doorlopen hierbij een creatief proces. Zij worden zich bewuster van zichzelf, hun omgeving en ontdekken op een speelse manier hun creatieve vermogen. Met als kern dat je als leerkracht samen met de leerlingen beleeft, beschouwt, verbeeldt, bedenkt en maakt.

Houdingsdoelen

Bij de introductie, oriëntatie en opdrachten worden kennisdoelen en vaardigheidsdoelen benoemd. Onderstaande houdingsdoelen gelden in het algemeen:

- De leerling toont zich nieuwsgierig en proactief.
- De leerling kan positief-kritisch reflecteren op eigen werk en op dat van anderen.

Tips en aanbevelingen

- We raden je aan meer te lezen over de [opzet van COH](#) en het [DNA van COH](#).
- Bekijk vooral ook de instructie filmpjes over [creatief proces](#) en [filosofisch gesprek](#).
- Overleg en deel je plannen met de ICC'er of je cultuurcoach.
- Wij adviseren je het hele project van tevoren door te lezen om je goed voor te bereiden en de mogelijkheden te ontdekken die het project biedt.
- Je kunt het lesmateriaal ook downloaden en printen. Gebruik het digibord voor het beeldmateriaal.
- Als richtlijn adviseren wij voor het doorlopen van het creatief proces in het hele project, zes tot acht lesmomenten in te plannen. Alle projecten hebben een introductie, oriëntatie en drie opdrachten. Je kunt ervoor kiezen het lesmateriaal naar eigen wens aan te passen.
- Iedere opdracht heeft dezelfde opbouw: onderzoeken, uitvoeren en presenteren. De reflectievragen kunnen tijdens en na iedere fase van het creatief proces met de individuele leerling of de hele groep besproken worden.
- Nodig eens een [kunstenaar in de klas](#) uit. Die kan levendig en beeldend over zijn/haar/diens vak vertellen, en aansluiten bij dit project. Het gerelateerde aanbod bij dit project vind je op onze site.
- Een bezoek aan een voorstelling, tentoonstelling of vaste collectie in een Haagse culturele instelling is ook van grote meerwaarde. Zie [VONK](#) voor het actuele aanbod.
- Bedenk ook van tevoren bij welke onderdelen je ouders/verzorgers kunt of wilt inschakelen. Het project gaat meer leven als er ook buiten de klas aandacht voor is.
- Maak foto's of filmpjes van de diverse presentatiemomenten en deel deze via de schoolwebsite, klassenapp of andere kanalen.

Projectspecifieke informatie

Over dit project

De Haagse schrijfster Tonke Dragt was een verhalenverteller pur sang. Ze is weer actueel dankzij de verfilming van haar boek *De brief voor de koning* voor Netflix. We gebruiken dit als aanleiding om de nieuwsgierigheid van de leerlingen te wekken. De rode draad is inspiratie voor het verzinnen van verhalen. De leerlingen ontdekken wie Tonke Dragt is en waar zij de inspiratie voor haar verhalen vandaan haalt. In 2017 bundelde de destijds hoogbejaarde Tonke Dragt haar korte verhalen in het boek *Als de sterren zingen* en schreef bij veel verhalen een toelichting. In dit project lichten we een aantal van haar verhalen uit, maar kijken ook naar verhalen in het algemeen en de raamvertelling in het bijzonder. Tot slot en als koppeling met de andere projecten in deze reeks, die vooral over sprookjes gingen, vergelijken we Tonkes verhaal *De bonte fluitspeler* met *De rattenvanger van Hamelen*.

Doelen

Er worden twee hoofddoelen geformuleerd die specifiek zijn voor het hele project. Dit zijn de doelen op het gebied van kennis en vaardigheden. Aan het eind van het project worden deze doelen geëvalueerd met behulp van de succescriteria op het gebied van zelfregulering: de leerling kijkt terug en blikkt vooruit.

Reflecteren

De reflectievragen bij de verschillende fases van het creatief proces kunnen tijdens en na iedere fase met de individuele leerling of de hele groep besproken worden. Zie ook de hand-out: [Rollen van de leerkracht](#).

Taalonderwijs

Wil je woorden uit dit project koppelen aan taalonderwijs? Raadpleeg dan de [begrippenlijst](#).

Benodigdheden

Bij elke opdracht staat een opsomming van benodigdheden weergegeven.

2. Introductie

Hoofddoel kennis	De leerling legt uit dat inspiratie(bronnen) en fantasie helpen bij het verzinnen van verhalen.
Hoofddoel vaardigheid	De leerling schrijft eigen verhalen geïnspireerd door de vertelwijze van Tonke Dragt.

Benodigdheden

- digibord voor interview met Tonke Dragt:
  - [De Wereld Draait Door](#)

Aan de slag in de klas

Gedicht

Onzichtbaar

*een zucht is onzichtbaar
net als de wind
de nacht is onzichtbaar
als de dag begint
onzichtbaar zijn de dingen
die ik kwijt ben
die ik nooit meer vind
maar
met mijn ogen dicht
zie ik alles
wat mijn hoofd verzint*

(Hans en Monique Hagen)

Lees het gedicht voor of vraag of een leerling het wil voordragen voor de klas. Bespreek het na aan de hand van vragen zoals:

- Waar gaat dit gedicht over; wat wil het vertellen?
- Fantaseer je wel eens, en wat voor verhalen verzint je dan?
- Hoe kom je op een idee voor een verhaal dat je verzint?
- Wat denk je dat je nodig hebt om een verhaal te kunnen schrijven? Denk aan: fantasie, inspiratie of een inspiratiebron.

Wie is Tonke Dragt?

1. Bespreek met de leerlingen dat de Haagse schrijfster Tonke Dragt heel veel fantasie had en haar verhalen opschreef en er prachtige tekeningen bij maakte.
Deze schrijfster staat centraal in het project. Ze werd in 1930 geboren in Indonesië, wat in die tijd nog een kolonie was van Nederland (Nederlands-Indië). Ze kwam op haar 15e naar Den Haag. Tonke Dragt was enige tijd tekenlerares. Ze kon niet goed orde houden en daarom begon ze, na het uitdelen van de tekenspullen, spannende zelfverzonnen verhalen te vertellen. Tonke woonde de laatste periode van haar leven in een Haags verzorgingshuis. Tonke Dragt werd 93 jaar. Meer info vind je op de site van kinderboeken.nl.
2. Bekijk en bespreek (een deel van) onderstaand interview met Tonke Dragt.
Zij gaf nauwelijks interviews, maar maakte soms een uitzondering:
  - [Interview uit De Wereld Draait Door van Matthijs van Nieuwkerk](#)

3. Oriëntatie

Benodigdheden

- het boek [Als de sterren zingen](#) van Tonke Dragt

Aan de slag in de klas

Het filosofisch gesprek

In de oriëntatiefase van de les voer je naar aanleiding van de introductie een [filosofisch gesprek](#). Dit is belangrijk voor het creatieve proces. Je kunt het filosofisch gesprek natuurlijk ook tijdens de andere lesonderdelen inzetten. Stel hierbij (een aantal van) onderstaande vragen:

- Waarom vertellen of schrijven mensen verhalen?
- Is het belangrijk dat er verhalen verteld worden? Waarom denk je dat?
- Is het ene verhaal belangrijker dan het andere?
- Hoe kunnen verhalen een rol spelen in het leven van mensen?

Oriëntatieopdracht

Hoe kom je erop?

Houd een klassengesprek over het thema 'inspiratie'. Waar halen schrijvers hun inspiratie vandaan voor het verzinnen van verhalen? Soms zijn dat gebeurtenissen in hun eigen leven. Zo ook bij Tonke Dragt.

Lees de herinneringen voor die Tonke opschreef in het boek [Als de sterren zingen](#) op bladzijde 19-21.

Bespreek dit verhaal aan de hand van onderstaande vragen:

- Wat heb jij meegemaakt in je leven tot nu toe, wat inspiratie voor een verhaal zou kunnen opleveren?
- Maak je over die gebeurtenis een fantasieverhaal, of zou je in je verhaal beschrijven hoe het echt gegaan is?

Twee rode tulpen

Vertel dat voor Tonke ook de tuin van haar huis in Den Haag een inspiratiebron vormde voor verhalen. In de bundel staat het verhaal [Twee rode tulpen](#). Lees het verhaal voor of geef het boek door in de klas en laat telkens een andere leerling een fragment voorlezen.

Bespreek:

- Waar gaat dit verhaal over?
- Is dit verhaal echt gebeurd?
- Welke delen van het verhaal herken je uit de herinneringen die we eerder hebben gelezen? (of iets in die trant)
- Tonke Dragt was in het begin in de eerste plaats een 'tekenjuf' – de illustraties waren vaak haar inspiratie om tot een verhaal te komen. Bekijk [de illustraties](#).

Associatieoefening tuinverhaaltje

1. De leerlingen nemen een tuin in gedachten; dit kan hun eigen tuin zijn, de tuin van hun oma, buurman, het parkje om de hoek, of hun balkon. Het maakt niet uit waar, als het maar een duidelijke plek is. Geef hun een blaadje en laat hen ze in steekwoorden antwoord geven op onderstaande vragen. (Laat de leerlingen niet te lang nadenken, als ze het even niet weten, slaan ze de vraag over).
- Welke kleuren zie je?
  - Hoe voelt het wat je ziet?
  - Hoe ruikt het?
  - Schrijf een paar dingen op die je ziet.

2. Vervolgens schrijven ze een kort verhaaltje (het mogen korte zinnen zijn, zonder interpunctie en hoofdletters), waarbij ze bovenstaande associaties gebruiken. Deze helpen de leerlingen om hun fantasie op gang te brengen. Ze hoeven niet alle antwoorden te gebruiken en ze mogen ook nieuwe dingen verzinnen. Alles is goed. Ze schrijven een paar regels en maximaal een half A-4tje. Laat, als iedereen klaar is, een paar leerlingen hun tekst voorlezen.

Succescriterium	Besprek met de leerlingen de opdracht(en): welke onderwerpen gaan zij onderzoeken de komende les of tijd? Formuleer vanuit het filosofisch gesprek en/of de oriëntatie-opdracht, samen met de leerlingen, een succescriterium waaraan zij werken. Een voorbeeld van een succescriterium bij dit project: De leerling maakt een boekverslag over een queeste, verzint een verhaal voor een raamvertelling en schrijft een modern sprookje.

4. Opdracht: De brief voor de koning

De leerlingen duiken in Tonke Dragts boek *De brief voor de koning*. Het boek is in Nederland verkozen tot het beste Nederlandse kinderboek aller tijden. Wereldwijd zijn er meer dan een miljoen exemplaren van verkocht. Het verhaal is tijdloos en heeft Netflix geïnspireerd er een serie van te maken. De leerlingen onderzoeken wat dit boek tot zo'n succes maakt en vergelijken het met andere bekende jeugdboeken.

Subdoel kennis	De leerling legt uit wat het verhaaltje <i>queeste</i> inhoudt.
Subdoel vaardigheid	De leerling maakt een verslag van een boek over een queeste in een zelfgekozen vorm.

Benodigdheden

- het boek *De brief voor de koning* van Tonke Dragt
- [bijlage met suggesties en actuele titels van avonturenboeken en hun helden](#)
- fragment op [YouTube](#) uit de film *De brief voor de koning*
- [Jeugdjournaal](#) over Netflix-serie

Tips voor de leerkracht:

- [De grote vriendelijke podcast](#)
- [Literatuurmuseum – tekeningen van Tonke Dragt](#)
- [Achtergrondartikel NPO radio](#) over *Brief voor de koning* en Netflix-serie

Tip voor in de klas:

Maak een hoekje met avonturenboeken, vul het aan gedurende het project.

Aan de slag in de klas

Doorloop de vaste onderdelen binnen elke projectopdracht: onderzoeken, uitvoeren en presenteren.

Onderzoeken

De brief voor de koning

1. Laat het boek zien en vertel dat dit boek in 1963 werd bekroond met de prijs voor het kinderboek van het, en in 2004 met de Griffel der Griffels als beste jeugdboek van de afgelopen vijftig jaar. In 1976 werd aan Tonke Dragt de Staatsprijs voor Jeugdliteratuur toegekend. Vertel dat het in vele talen vertaald is en dat er meer dan 1 miljoen exemplaren van zijn verkocht. Vertel kort iets over de inhoud: het boek gaat over ridders, maar is niet per se een historisch boek. Het speelt zich af in een fantasieland en gaat over een jongen die een moeilijke opdracht moet uitvoeren.

Suggestie:

Laat de trailer zien van de [Netflixserie](#) met o.a. Amir Wilson, Ruby Ashbourne Serkis, Thaddea Graham, Islam Bouakkaz en Jonah Lees.

2. Lees voor uit het boek tot en met bladzijde 39, zodat de leerlingen bekend raken met de opdracht die Tiuri krijgt. Tip: Je kunt dit verdelen over meerdere voorleesbeurten of het boek door laten geven in de klas en telkens een andere leerling een fragment laten voorlezen. Of bekijk op YouTube het fragment uit *De brief voor de Koning*. Daarin wordt ook duidelijk welke opdracht Tiuri krijgt.

Queeste

Bespreek het begrip 'queeste'.

Tiuri ontpopt zich als een held met een goed hart die dingen doet die eigenlijk boven zijn macht uitstijgen. Door volwassenen te wantrouwen en te vertrouwen op zijn eigen intuïtie en talenten slaagt hij in zijn bijna onmogelijke opdracht. Vertel dat dit soort boeken met een moeilijk woord een 'queeste' wordt genoemd. Denk aan het woord 'kwestie' – in dit soort verhalen is er steeds een lastige kwestie, een probleem dat moet worden opgelost.

Wie ben ik?

Laat de leerlingen de naam van een 'jonge' held uit een verhaal (uit een boek of film) dat zij kennen, opschrijven op een briefje. Nodig een leerling met zo'n briefje uit voor de klas. De klas mag nu volgens het alom bekende 'Wie ben ik?-spel' raden. Er mag alleen geantwoord worden met *ja* of *nee*. Zodra de naam geraden is, mag de leerling vertellen over de heldendaden die de hoofdpersoon verrichtte.

Uitvoeren

Lekker veel Lezen

1. Bespreek met de leerlingen dat ze gedurende dit project zelf een boek kunnen gaan lezen en/of een film bekijken. Bepaal samen met de leerlingen hoeveel tijd er nodig is.

Gebruik de [bijlage](#) en maak samen met de leerlingen keuzes. Wie gaat welk boek lezen?

2. Bespreek vooraf ook de mogelijkheden voor het presenteren, zie onderstaande voorbeelden. De leerlingen:

- maken een vlog over het boek, over een hoofdstuk of personage
- maken een illustratie bij een hoofdstuk
- schrijven een gedicht over het boek
- maken een boek- of filmverslag
- houden een spreekbeurt
- of wat ze zelf kunnen verzinnen

Presenteren

De manier van presenteren is afhankelijk van de door de leerlingen gekozen verwerkingsmogelijkheden. Maak eventueel een rooster wie er wanneer gaat presenteren.

De lezers hoeven niet het gehele boek te hebben gelezen om een passage te kunnen voorlezen en/of erover te vertellen.

De leerlingen die (in kleine groepjes) een filmversie hebben bekeken, kunnen ook een fragment van maximaal twee minuten laten zien bij het verslag dat ze uitbrengen.

Tip: Maak een boekje van de collages, gedichten, boekverslagen.

Vat met elkaar samen welke problemen in de verhalen/boeken opgelost (queeste) moesten worden.

Reflecteren

Reflectie subdoelen	Welk verslag van een klasgenoot maakte jou het meest nieuwsgierig naar het boek?
Reflectie proces	Waarom heb je deze vorm gekozen voor jouw verslag?

5. Opdracht: De verhalendoos

In opdracht 2 staat het verhaal *De doos van Ibrahim* centraal. Tonke Dragt schreef het met de bedoeling om er een raamvertelling van te maken, maar daar kwam het nooit van. De leerlingen verzinnen nu zelf een verhaal dat past in de raamvertelling en presenteren dit aan de klas.

Subdoel kennis	De leerling legt uit wat een raamvertelling is.
Subdoel vaardigheid	De leerling verzint een eigen verhaal voor een raamvertelling.

Benodigdheden

- het verhaal *De doos van Ibrahim* uit het boek *Als de sterren zingen* van Tonke Dragt
- een mooie doos die door de leerlingen gevuld wordt met zelfgekozen voorwerpen
- extra: zwart tekenpapier en wasco

Aan de slag in de klas

Doorloop de vaste onderdelen binnen elke projectopdracht: onderzoeken, uitvoeren en presenteren.

Onderzoeken

De doos van Ibrahim

Lees het verhaal *De doos van Ibrahim* voor. Vertel dat Tonke Dragt dit verhaal al in 1955 schreef, maar dat het nooit werd gepubliceerd, tot de bundel *Als de sterren zingen* in 2018 verscheen.

- Geef de leerlingen de ruimte om vrij te reageren op het verhaal.
- Wat maakt hen nieuwsgierig?
- Wat wil Tonke vertellen of duidelijk maken met dit verhaal?

Een raamvertelling als inspiratiebron

De doos van Ibrahim is niet gebaseerd op iets dat Tonke Dragt zelf heeft meegemaakt. Vertel dat het haar bedoeling was om van dit verhaal een raamvertelling te maken (zie haar toelichting op blz. 43). Een raamvertelling is een centraal verhaal van waaruit allerlei andere verhalen ontstaan. Tonke had zelf namelijk het boek *Duizend-en-een-nacht* gelezen.

Vertel kort over deze inspiratiebron

*In het basisverhaal in het boek Duizend-en-een-nacht vertelt de Perzische koning Sjahriaar dat hij door zijn vrouw bedrogen was. Uit boosheid en frustratie besluit hij om elke avond een nieuwe maagd te huwen en haar de volgende ochtend te vermoorden. Na enige tijd trouwt hij met *Sjeherazade*, de dochter van zijn grootvizier. Om te voorkomen dat zij vermoord wordt, verzint Sjeherazade een list. Ze vertelt de koning in de huwelijksnacht een verhaal dat aan het eind van de nacht nog niet af is. Om te weten hoe het afloopt, spaart de koning haar. De volgende nacht komt het vervolg. Als het verhaal uit is, begint Sjeherazade aan een nieuw verhaal. Dit houdt zij 1001 nachten vol en elke nacht wordt afgesloten met een onvoltooid verhaal. Wanneer de verhalen uiteindelijk ten einde zijn, is de koning zo van haar gaan houden, dat hij haar gratie schenkt en ze zijn definitieve vrouw mag worden.*

Vertel dat het verhaal over Sjeherazade al heel oud is (al van voor het begin van de christelijke jaartelling – het jaar 0), en dat er in de loop der tijd verhalen aan zijn toegevoegd door mensen die het verhaal doorvertelden, zoals deze drie bekende verhalen:

- Sinbad de zeeman
- Ali Baba en de veertig rovers
- Aladin en de wonderlamp

Laat de leerlingen in hun eigen woorden vertellen wat onder een raamvertelling wordt verstaan.

Een verhalendoos

Zet een doos voor de klas. Vertel dat het jullie verhalendoos wordt. Geef de leerlingen de opdracht een voorwerp van huis mee te nemen waarvan ze denken dat het inspiratie kan bieden voor een verhaal.

*Ibrahim van Bagdad
heeft van alles in een doos:
gekke beestjes,
flessen met geestjes
en een rode roos.*

Uitvoeren

Onze raamvertelling

1. Vertel dat de leerlingen zelf verhalen voor de raamvertelling gaan maken. Tonke Dragt was van plan om van het verhaal over Ibrahim ook een raamvertelling te maken, maar dat heeft ze nooit gedaan. Daarom gaan de leerlingen dat nu doen. In de doos van Ibrahim zaten allerlei voorwerpen; bij elk voorwerp verzoon Ibrahim een verhaal.
2. Óf iedere leerling pakt diens eigen voorwerp uit de doos;
óf jullie kiezen ervoor om een willekeurig voorwerp met de ogen dicht uit de doos te halen.

Associatieoefening

Om de fantasie van de leerlingen op gang te brengen laat je hen eerst associëren over hun voorwerp.

Tips voor de leerlingen:

- Denk niet te lang na.
- Schrijf of teken het eerste dat in je opkomt.
- Er is geen goed of fout.

Laat de leerlingen in stilte hun voorwerp onderzoeken. Laat hen in steekwoorden antwoord geven op de volgende vragen:

- Wat zie je, wat voor kleur, welke vorm?
- Waar lijkt het op?
- Waar moet je aan denken als je het ziet?
- Vraag of ze hun ogen willen sluiten om te voelen hoe het voorwerp voelt. Hoe voelt de structuur (zacht/hard/warm/koud)? Welke vorm heeft het voorwerp (rond/hoekig/klein)?
- Hoe ruikt het voorwerp (muf/fris)? Waar moet je aan denken als je eraan ruikt?

Het verhaal bedenken

1. Leg nog een keer uit dat het basisverhaal zich afspeelt in Bagdad. Het is een Arabische doos. Het is wellicht leuk om aan te sluiten bij de sfeer uit het verhaal van Tonke. Denk aan:
  - Er kan uit je voorwerp een geest (een djinn) komen, zoals uit de koffer van Ibrahim, of uit een lamp zoals in het verhaal van Aladin.
  - Het verhaal kan gaan over iets waardeloos dat voor heel kostbaar wordt aangezien, zoals de knikker van Ibrahim.
  - Of over een vogel met regenboogveren, zoals de vogel Roc waar Ibrahim over vertelde (en die ook in de Efteling staat).
  - Of over een tovenaars die mensen in steen verandert als hij boos wordt...
2. Laat de leerlingen aan de hand van de vijf W-vragen (wie, wat, waar, wanneer en waarom?) hun verhaal bedenken, waarbij ze de associaties die ze hebben opgeschreven kunnen gebruiken.

Ik als Ibrahim

De leerlingen oefenen het vertellen van hun zelfverzonnen verhaal in tweetallen. Ze geven elkaar feedback. Moedig aan om ook thuis te oefenen met het vertellen van het zelfverzonnen verhaal. Hoe kun je zorgen dat de klas 'aan je lippen hangt'? Spanning en details maken een verhaal bijvoorbeeld leuker om naar te luisteren.

Tip: Maak om een verhaal spannend te maken gebruik van cliffhangers. Tonke Dragt deed dat in de klas om de aandacht erbij te houden.

Extra

Laat de leerlingen een illustratie bij hun verhaal maken zoals Tonke Dragt dat deed bij haar verhaal. Bekijk de illustratie op bladzijde 38. Tonke Dragt tekende met wasco op zwart papier, waarbij ze slim gebruik maakte van de kleur zwart – let bijvoorbeeld op de torenspitsen. Eventueel kunnen de leerlingen dezelfde techniek gebruiken.

Presenteren

Ik vertel

Zet nu de doos op tafel en laat telkens een voorwerp uit de doos 'trekken'. De leerling die dat voorwerp in de doos heeft gedaan, is aan de beurt om diens verhaal te vertellen.

Suggesties:

- Lees, als inleiding op de raamvertelling, eventueel nog een keer het verhaal van Ibrahim voor, maar stop na het rode gedicht op bladzijde 37, na de zin: 'bij elk ding in de doos wist Ibrahim wat te vertellen'.
- Om de presentatie aan te kleden is het leuk om een gezellige sfeer in de klas te creëren, maak een 'vertelplek', demp het licht, steek kaarsjes of een wierookstokje aan.

Bespreek de vertellingen van de leerlingen na op voordracht en inhoud.

- Heb je geboeid zitten luisteren? Waardoor wel/niet?
- Heb je tips om het verhaal nog spannender of boeiender te maken?
- Past het verhaal in de raamvertelling? Waarom wel/niet?
- Heeft het verhaal een boodschap in zich?
- Hoe is het verhaal opgebouwd? Heeft het een goed begin en eind?

Reflecteren

Reflectie subdoelen	Waardoor past jouw verhaal goed binnen de raamvertelling?
Reflectie proces	Wat ontdekte je tijdens de associatieoefeningen dat jou hielp bij het bedenken van je verhaal?

6. Opdracht: De rattenvanger op retour

In opdracht 3 staat het verhaal *De bonte fluitspeler* van Tonke Dragt centraal. De leerlingen vergelijken het met het oude verhaal *De rattenvanger van Hamelen*, dat Tonke gebruikte als inspiratiebron. De leerlingen onderzoeken hoe Tonke er een moderne variant van maakte.

Subdoel kennis	De leerling legt uit dat een oude vertelling inspiratie kan vormen voor een nieuw verhaal.
Subdoel vaardigheid	De leerling schrijft een eigen verhaal waarin een oplossing wordt gegeven voor een probleem.

Benodigdheden

- het verhaal *De bonte fluitspeler* uit het boek *Als de sterren zingen* van Tonke Dragt, blz 319
- extra: A3-papier of postervellen en dunschrijvende zwarte stiften

Aan de slag in de klas

Doorloop de vaste onderdelen binnen elke projectopdracht: onderzoeken, uitvoeren en presenteren.

Onderzoeken

Tonkes tekening

Tonke las als kind een sprookje, maakte een tekening en gebruikte die veel later als inspiratie.

Open de les met het laten zien van Tonkes tekening, die ze maakte toen ze in groep 8 zat (dat heette toen de zesde klas – ze zat in een kamp in door Japan bezet Nederlands-Indië (nu Indonesië)) – bladzijde 332-333 in het boek *Als de sterren zingen*.

Tip: Maak een scan of foto en presenteer die groot op het digibord.

Laat de leerlingen reageren op de tekening:

- Wat vind je van de tekening?
- Wat zou jij met dat talent willen doen, als jij dat had?
- Wat deed Tonke met haar talent, weet je dat nog?
- Wat zie je op deze tekening, waar doet het je aan denken?

De rattenvanger van Hamelen van de gebroeders Grimm

Vertel dat Tonke haar tekening maakte nadat ze het verhaal *De rattenvanger van Hamelen* had gelezen. Vraag wie dit verhaal kent. Laat diegene het verhaal kort vertellen.

Laat de leerlingen reageren op het oorspronkelijke verhaal. Welke kernthema's kunnen ze ontdekken? Begeleid hen om de kernthema's te onderzoeken:

- Het verhaal vertelt over een fluitspeler die ratten verjaagt en daarna kinderen ontvoert. Wie kan uitleggen wat 'goed' en 'slecht' is in het verhaal?
- Wat zijn de kernwoorden van het verhaal? Denk aan: bedrog, eerlijkheid en je beloftes nakomen.

Suggestie:

Gebruik [het werkblad](#) om de verschillen en overeenkomsten met elkaar in kaart te brengen

Tip: Bekijk met elkaar het [Sesamstraatjournaal](#) met een reportage van Kermit de Kikker in Hamelen.

Uitvoeren

De bonte fluitspeler

Vertel dat Tonke 25 jaar na het lezen van *De rattenvanger van Hamelen* in dat verhaal inspiratie vond voor een nieuw verhaal en er een eigen versie van schreef: *De bonte fluitspeler*.

Lees nu de versie van Tonke Dragt voor.

Optie

Kopieer de eerste drie bladzijden van het verhaal (blz. 319, 320 en 321) en laat de leerlingen dit individueel lezen. Zodra ze klaar zijn, schrijven ze in steekwoorden op hoe ze denken dat het verhaal verdergaat. Bespreek wat er is opgeschreven en lees daarna klassikaal het resterende deel van het verhaal voor.

Ik ben de bonte fluitspeler!

In beide verhalen zorgt een persoon ervoor dat iets ergs stopt. In *De rattenvanger van Hamelen* wordt de rattenplaag verholpen en in *De bonte fluitspeler* zorgt Tonke ervoor dat de auto's uit de stad verdwijnen en dat de kinderen stoppen met televisiekijken.

1. Laat de leerlingen nadenken en in groepjes praten over wat zij zouden willen laten stoppen (in hun stad, in de wereld), als zij de bonte fluitspeler waren.
2. Laat hen voor zichzelf één probleem kiezen dat ze zouden willen oplossen.
3. Op een blaadje schrijven ze bovenaan: 'Het probleem is: .....'. En onderaan: 'De oplossing is .....'. Laat hen daartussen kort in een paar stappen opschrijven hoe ze van het probleem bij de oplossing komen.
4. Vervolgens schrijven ze als titel op een nieuw blaadje: 'Als ik de bonte fluitspeler was, zou ik: .....'.
 5. Laat hen een verhaal van minimaal een half A4 en maximaal een A4 schrijven, waarin ze beschrijven hoe ze als bonte fluitspeler van het probleem naar de oplossing komen.

Suggestie:

Laat de leerlingen, voordat ze het verhaal schrijven, eerst een tekening maken als inspiratie. Net zoals Tonke deed.

Presenteren

Ik ben schrijver!

Tonke Dragt liet zich op allerlei manieren inspireren. De leerlingen hebben in dit project een aantal opdrachten uitgevoerd, waarbij ze zich hebben laten inspireren door Tonke Dragt. Laat hen aan het einde van het project hun werk presenteren, zoals Tonke Dragt dit deed in haar bundel *Als de sterren zingen*.

1. Laat de leerlingen hun gemaakte werk (tuinverhaaltje, uitwerking van het gelezen boek, het verhaal uit de doos van Ibrahim en hun versie van *De bonte fluitspeler*) verzamelen en op hun tafel leggen, zodat ze er goed naar kunnen kijken.
2. Vraag hen na te denken over de volgende vragen:
  - Wat was jouw inspiratie voor elk werk, waarom heb je dit zo gemaakt?
  - Welk werk vind je het best gelukt en waarom?
  - Welk werk vond je moeilijk om te maken en waarom?
  - Welk werk zou je een volgende keer anders doen en wat zou je dan anders doen?
3. Laat een aantal (of als het lukt alle) leerlingen aan de klas vertellen wat ze over hun werk hebben bedacht.

Opties:

- De leerlingen kunnen hun resultaten en reflectie daarop bundelen in een boekje.
- Laat hen de antwoorden op de reflectievragen van punt 2 opschrijven op een gekleurd papier en laat hen al hun werk en reflectie op een groot zwart vel plakken voor de presentatie.

Reflecteren

Reflectie subdoelen	Hoe hebben <i>De bonte fluitspeler</i> en <i>De rattenvanger</i> je geholpen bij jouw verhaal?

Evalueren

Eindreflectie: zelfregulatie terugkijkend	Welke vertelwijze van Tonke Dragt werkte voor jou het beste?
Eindreflectie: zelfregulatie vooruitkijkend	Wie of wat geeft jou inspiratie voor het vertellen van nieuwe verhalen?

